

Rundt om sproget

Helene Uri: *Hvad er sprog. Oversat fra norsk efter "Hva er språk"* af Ole Thornye. Dansk bearbejdning: Jens Normann Jørgensen og Tore Kristiansen. København: Akademisk Forlag 2006. 197 sider. DKK 199,-

"Jeg står i en blomstereng og kan kun plukke en lille buket. Jeg plukker nogle blomster fordi de er så smukke, andre fordi de er ejendommelige eller sjældne. De fleste af blomsterne på engen må jeg lade stå."

Således skildrer den norske sprogforsker og skønlitterære forfatter Helene Uri et sted i denne bog sine overvejelser om afgrænsning af stoffet. Hun har måttet vælge og vrage, og ikke alt væsentligt har i sagens natur kunnet komme med i en bog om sprog på små tohundredesider. Alligevel er det lykkedes hende at samle en lille nydelig buket af såvel nogle af de mest almindelige som nogle af de mest iøjnefaldende vækster fra sprogets store, betagende planterige.

Bortset fra at bogen indledes med en tredive sider lang indføring i sprogforskningens grunddiscipliner og de vigtigste træk ved sprog, er den ind delt i tre hoveddele: "I går", "I dag" og "I morgen". Disse behandler hhv. historiske forhold (sprogs opståen,

slægtskab og udvikling), sprogforhold i vore dage (tilegnelse af modersmål og fremmedsprog og forskelle mellem sprog) og endelig fremtiden for de nordiske sprog. I den tredje og sidste del indsnævres synsvinklen altså fra det alment lingvistiske til de skandinaviske tungemål.

Det er alle de store, klassiske spørgsmål der behandles i denne bog, som er spækket med anskueliggørende eksempler fra dansk, norsk og en lang række andre sprog. Ét emne som vi alle må siges at have en vis erfaring med, er særlig fremtrædende: sprogtilegnelse. Uri får her lejlighed til at tale for sin overbevisning om en naturbestemt sprogegne, at vi mennesker så at sige fødes med en mental grammatik. Forsøg på at lære aber at tale f.eks. ved hjælp af tegnsprog har ikke vist sig videre opmuntrende.

Der findes adskillige tusinde sprog i verden, men af disse bruges de hundrede ifølge bogen af omkring 95 % af jordens befolkning. Der er store forskelle i sprogs grundlæggende opbygning, men forskellene mellem sprog er mere end grammatik. Vi inddeler og sætter ord på verden på ulige måder, og der er forskel på hvilke ting og begreber der er ordfæstede eller leksikaliserede. Det er dog næppe troværdigt når forfatteren Walid al-Kubaisi fortæller os at arabisk har hele 5.744 ord for kamel!

Uris lidt hvidkittede synspunkter skinner af og til igennem, som når hun hævder at det slet og ret er uhen-sigtsmæssigt at tale om sprogligt for-fald, thi ”sproglige ændringer indebærer ingen forringelse af kvalitet”. Her ville et *ikke nødvendigvis* nok have været mere passende! At nudansk (og norsk) består af omkr. 33 % nedertyske låneord fra middelalderen, er heller ikke rigtigt. Ifølge Vibeke Winge, der har skrevet en hel sproghistorie om tysk i Danmark, er omfanget af nedertyske og højtyske lån omkr. 25 %. Hvorfor mon denne overdrivelse?

Om bogen kan læses med fuldt udbytte af den helt forudsætningsløse, som det stilles i udsigt i forordet, skal jeg lade være usagt. Den indledende del minder mest af alt om et kapitel fra en lærebog til indføring i almen lingvistik.

Fremtiden for de nordiske sprog

Vi lever som bekendt i en tid med omfattende sprogdød, og forskerne anslår at der hvert år uddør omkring halvtreds sprog på verdensplan. Kæmpesprog trænger sig ubarmhjer-tigt ind på andres enemærker, og i løbet af de næste hundrede år vil flere tusinde sprog forsvinde. Vil sprogdøden også ramme Norden? Og er dansk et truet sprog?

Direktøren for det norske Språkrådet, Sylfest Lomheim, er kendt for

sine dystre spådomme om det norske sprogs fremtid. Han fremdrager de omfattende domænetab der har fundet sted inden for de seneste ti år, hvor en række store norske koncerner har indført engelsk administrations-sprog, og mængden af engelsksprogede udgivelser inden for samfunds-forskningen er mere end fordoblet. Om nationalsproget overlever, afhænger ifølge Lomheim af ”den vilje, den evne og den lyst som kommende ge-nerationer har til at slås for det norske sprog, til at tage den kamp for deres eget som de fleste ikke engelsksprogede [sic!] lande nu står over for”. Her er der sikkert større grund til norsk fremtidstro end til dansk. Som profes-sor Frans Gregersen har bemærket andetsteds, synes det helt grundlæg-gende ved sprogsynet her til lands at være at vi danskere ikke synes dansk er noget det er værd at samle på end-sige kæmpe for!

Tore Kristiansen fra Københavns Universitet påpeger det uheldige i at engelske låneord næsten aldrig tilpas-ses dansk retskrivning. Dermed bliver forholdet mellem lyd og skrift endnu mere indviklet end det er i forvejen, og skriftsproget vanskeliggøres yderli-gere for den læsesvage del af befolk-ningen. Løsningen er ifølge Kristian-sen ikke at stoppe ordimporten, men at tilpasse ordene. Der behøver dog ikke være tale om et enten-eller!

Det nordiske sprogfællesskab – en saga blot?

Da familien Uri for nogle år tilbage var på ferie i Danmark, blev den ved henvendelse på hoteller flere gange mødt med beskeden ”Sorry, we don’t speak Swedish!”. Det nye er ikke at danskerne tror at nordmænd er svenske, eller at nordboerne har svært ved at forstå hinanden, siger Uri; nej, det nye er den kapitulation man møder overalt. Tidligere ville man dog have fortsat samtalen på skandinavisk og forsøgt at tale langsommere og tydeligere, brugt andre glosor osv., nu er især danskerne blevet slemme til straks at slå over i engelsk. Vi vender os bort fra det nordiske og imod det engelsk-amerikanske, så forfatteren spør at det kommer til at gå skidt med den nordiske sprogforståelse.

Hvad vi også vender ryggen, er de gamle danske folkemål, dialekterne. I Norge lever dialekterne i bedste velgående og bruges uden blusel i fjernsynet, i radioen og på arbejdspladsen. I Danmark har folkemålene ringe anseelse, og mennesker med egnspræget tale betragtes som dumme og tilbagestående. De klassiske danske folkemål regnes da også for så godt som uddøde – udryddede af snobberi, mindre værdsfølelser og manglende kærlighed til modersmålet i egentligste forstand. Lad os ikke håbe at den samme skæbne bliver rigsmålet til del!

AHK

Budstikken

Nr. 3 • september 2007

Egoland	1
Tal nordisk – det nytter! Hvordan vi undgår at tale engelsk i nordisk sammenhæng	2
Dansk – does it matter?	7
Strømfordeler og benzinpumpe. Om forsømmelsen af den danske begrebsdannelse	8
Ord der bedrager. En konsulents bekendelser	10
Anmeldelse af <i>Språktidningen</i> (2007ff). 16	
Anmeldelse af <i>Hvad er sprog</i> (2006).....	18

ISSN: 1902-1445

Udgives af Modersmålskredsen
Hjemmeside: www.modersmaalet.dk

Redaktion: Christian N. Eversbusch,
Arild Hald Kierkegaard (ansv.), Poul
Kry Poulsen, Loránd-Levente Pálfi

Henvendelse og bestilling:
Loránd-Levente Pálfi
Prinsesse Charlottes Gade nr. 41, 3. t.v.
2200 København, N.
E-post: llp@asb.dk
Tlf. 29 92 12 92

Indlæg i bladet udtrykker ikke nødvendigvis Modersmålskredsens holdning.